

COLLOQUIUM OPOLE 2015 POJĘCIE POKOJU I WOJNY WE WSPÓLCZESNEJ EUROPIE

Cykl międzynarodowych konferencji *Colloquium Opole* już od blisko 40 lat, tradycyjnie w listopadzie, gromadzi naukowców, ekspertów i praktyków na spotkaniach naukowych poświęconych najważniejszym zagadnieniom z obszaru stosunków polsko-czesko-niemieckich oraz ich egzemplifikacji w kontekście Śląska. Trójnarodowa perspektywa prezentowana podczas opolskich spotkań, czyni z *Colloquium Opole* także jedną z najważniejszych konferencji śląskoznawczych w Polsce. Celem organizatorów konferencji, która odbyła się w dniach 16–17 listopada 2015 r. było wyrażenie opinii na temat obecnej, komplikującej się coraz bardziej sytuacji międzynarodowej.

Kryzys ukraiński i tocząca się, regularna wojna na wschodnich rubieżach Ukrainy, uświadomiły przywódcom państw europejskich, że mimo istnienia międzynarodowej sieci powiązań politycznych, gospodarczych i społecznych fundamenty pokoju w Europie nie są tak silne, jak sądzono. Kryzys ten przypomniał również, że stabilność geopolityczna na kontynencie nie jest niestety rzeczą trwałą, a w ślad za dokonywanymi bez poszanowania prawa międzynarodowego zmianami granicznymi podane w wątpliwość zostały fundamenty europejskiego bezpieczeństwa.

Kryzys ujawnił ponadto, że w sytuacji realnego zagrożenia struktury Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego mogą okazać się niewystarczające i ugrzęznąć w decyzyjnej niemocy. W dodatku zbrodnie Państwa Islamskiego, które do świadomości Europejczyków trafiły i trafiają za pośrednictwem Internetu lub zamachów terrorystycznych m.in. we Francji, były przykrym i przerażającym dowodem na to, że Unia stoi przed koniecznością zwiększenia swojej aktywności politycznej w wymiarze międzynarodowym, nawet w kierunku zaangażowania militarnego.

Wszystkie te wydarzenia były dobitnym sygnałem tego, że 70 lat od zakończenia II wojny światowej Europa nie jest wolna od zagrożeń nowymi konfliktami zbrojnymi, a na fundamencie wartości, na których budowano przez dziesięciolecia podstawy pokoju i dobrobytu Starego Kontynentu pojawiły się poważne rysy. Co gorsza, zmniejszająca się z dekady na dekadę świadomość i wrażliwość narodów europejskich dotycząca wydarzeń z lat 1939-1945 podaje w wątpliwość szanse, by doświadczenia pokoleń powojennych były dla kolejnych generacji wyznacznikiem kształtowania relacji międzynarodowych i utrzymywania trwałości projektu zjednoczonej Europy. Rok 2015, w którym upamiętnialiśmy jedną z najczarniejszych kart w historii Starego Kontynentu i towarzyszące jemu wydarzenia z areny międzynarodowej, przeniósł nas mimowolnie w sferę wielowymiarowej refleksji o zmieniającym się znaczeniu pojęcia pokoju i wojny w Europie.

Wykorzystując namysł nad 70. rocznicą zakończenia II wojny światowej, organizatorzy konferencji zastanawiali się nad współczesnymi wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrożeniami pokoju na kontynencie, rolą i doświadczeniami Polski, Czech i Niemiec w przewyżczeniu historycznego bagażu minionych konfliktów, a także ewolucji znaczenia pokoju jako wartości, na bazie której Europa dokonała zjednoczenia. Międzynarodową i interdyscyplinarną dyskusję z cyklu *Colloquium Opole* przeprowadzono w 5 aspektach:

- aktualnej oceny skuteczności europejskich narzędzi budowania pokoju;
- tworzenia i kształtowania informacji, świadomości społecznej oraz dyskursu o zagrożeniach wojennych dzięki nowym technologiom komunikacyjnym;
- refleksji o ewolucji znaczenia granic, tożsamości i narodowości w Europie na przestrzeni minionych dziesięcioleci;

– analizy aktualności i dynamiki debaty nad historycznym bagażem II wojny światowej w Polsce, Czechach i Niemczech;

– namysłu nad ewoluującym znaczeniem europejskiej jedności wobec zagrożeń i kryzysów wojennych oraz polityczno-ekonomicznych.

Zachowując zasadę trójnarodowej perspektywy, wykłady inauguracyjne konferencji, w których wzięli udział dwaj byli ministrowie spraw zagranicznych Polski i Niemiec: prof. Adam Daniel Rotfeld (2005) i Markus Meckel (1990), przyjęły formę polsko-niemieckiego dwugłosu, wspartego opinią prezentującą czeski punkt widzenia. Sesję tę moderował prof. Jan Rychlik z Uniwersytetu Karola w Pradze. Trójstronną narrację przyjęto również w poszczególnych sesjach konferencji.

Wzrost napięcia w Europie w wyniku kryzysu ukraińskiego sprawił, że została podważona skuteczność dotychczasowych narzędzi i mechanizmów politycznych, które na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci miały służyć budowie stabilności geopolitycznej. Co więcej, wydaje się, że kryzys mógł przyczynić się do redefinicji roli i możliwości Unii Europejskiej, jak również wchodzących w jej skład państw, w zakresie kształtowania wspólnej i spójnej polityki zagranicznej.

Dlatego w pierwszej sesji merytorycznej pt. *Europejskie narzędzia budowania pokoju wobec aktualnych zagrożeń*, uwagę skupiono na kryzysie ukraińskim. W części moderowanej przez dr. Rafała Riedla z Uniwersytetu Opolskiego udział wzięli prof. Markiyan Malskyy z Uniwersytetu Lwowskiego, który pełnił funkcję ambasadora Ukrainy w Polsce w latach 2010-2014 (referat: *Kryzys ukraiński z perspektywy geopolitycznej*), prof. Günther Heydemann, dyrektor Instytutu Hanny Arendt w Dreźnie (referat: *Konflikt na Ukrainie – próba bilansu*) oraz prof. Vladimír Baar z Uniwersytetu Ostrawskiego (referat: *Opinie polityków czeskich na temat rosyjskiej polityki ekspansjonizmu na Ukrainie w kontekście członkostwa Czech w Pakcie Północnoatlantyckim*).

Kolejna sesja przeniosła interdyscyplinarną dyskusję o wojnie i pokoju na obszar komunikowania masowego. W drugiej części konferencji pt. *Nowe media w tworzeniu świadomości i obrazów zagrożeń* dyskutowano, w jaki sposób rozwój technologiczny i dynamiczny postęp w tworzeniu oraz upowszechnianiu nowych form komunikowania wpłynął i wpływa na sferę kształtowania i odbioru nie tylko rzeczywistości społeczno-politycznej i gospodarczej, ale również wojennej i zagrożeń zeń związanych. Głos w tej części *Colloquium* zabrali: prof. Beata Ocieпка (referat *Wojna w Wikipedii*) i dr Justyna Arendarska (referat *Rosyjska wojna internetowa*) z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz przedstawiciel opolskiego uniwersytetu red. Zbigniew Górniak (referat *Druga Armia Krajowa im. Marka Zuckerberga*). Sesję tę moderowała prorektor Uniwersytetu Opolskiego prof. Wiesława Piątkowska-Stepaniak.

70. rocznica zakończenia największego w dziejach Europy konfliktu była także dobrym momentem do refleksji nad tym, na ile pamięć i obrazy II wojny światowej są w połowie II dekady XXI stulecia nadal obecne w świadomości Polaków, Czechów i Niemców oraz w jaki sposób poradzono sobie w tych krajach z brzemieniem tamtego okresu. Dlatego sesję trzecią pt. *Granica, tożsamość, narodowość po II wojnie światowej* poświęcono dyskusji nad ewolucją znaczenia terminów, które w połowie lat 40. ubiegłego wieku posłużyły do ukształtowania kontynentu w wymiarze granicznym, społeczno-politycznym i tożsamościowo-narodowościowym. Udział w niej wzięli: dr Bernard Linek z Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego (referat *Po wojnie? Relacje i postawy mieszkańców Górnego Śląska w latach 1945-1950*), mgr Marcin Wiatr z Instytutu Georga Eckerta w Brunshwiku (referat *Górny Śląsk jako region pogranicza kulturowego w polskich podręcznikach do historii wydanych po 1989 roku*), dr Józef Szymeczek z Uniwersytetu Ostrawskiego (referat *Czesko-Niemiecki*

Fundusz Przyszłości a odszkodowania za niewolniczą i przymusową pracę w czasie okupacji z uwzględnieniem Polaków na Zaolziu), a tę część konferencji moderował prof. Tadeusz Siwek z Uniwersytetu Ostrawskiego.

Śląska, trójnarodowa perspektywa spojrzenia na obecny kształt i znaczenie bagażu II wojny światowej i jego polityczny, społeczny oraz dyskursywny wymiar była przedmiotem rozważań sesji czwartej pt. *Bagaż II wojny światowej - śląskie doświadczenia*. W sesji moderowanej przez Harald Knolla z Instytutu Badań nad Skutkami Wojen im. Ludwiga Boltzmann w Graz uczestniczyli: dr Markus Bauer, dyrektor Muzeum Śląskiego w Görlitz (referat *Wojna, ucieczka i wypędzenie jako elementy niemieckiej świadomości historycznej i bieżącego dyskursu*), dr Marek Mazurkiewicz z PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu (referat *Powojenne wysiedlenia Niemców w pamięci Polaków, Niemców i Czechów*) oraz dr hab. Jiří Friedl z Czeskiej Akademii Nauk (referat *Czechosłowacja i repatriacja obywateli Polskich z Zachodu po drugiej wojnie światowej*).

Tradycyjnie, ostatnia część *Colloquium* spełniła rolę podsumowania konferencji. W gronie naukowców i praktyków różnych specjalności dyskutowano o wartościach, które pozwoliły zrealizować ideę zjednoczonej Europy, a także o zmianach ich znaczenia, zachodzących wskutek wydarzeń międzynarodowych, a również narodowych i ogólnoeuropejskich bądź globalnych procesów redefinicji rozumienia i wrażliwości na problem pokoju i wojny. Punkt ciężkości spoczął przy tym na problematyce kryzysu na Ukrainie. W dyskusji panelowej pt. *Znaczenie dialogu i współpracy dla dobrosąsiedzkich relacji – przykład Śląska*, moderowanej przez prof. dr hab. Michała Lisa z Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego, udział wzięli: prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus z Uniwersytetu Opolskiego, dr Annemarie Franke z Muzeum Śląskiego w Görlitz oraz prof. dr hab. Markiyan Malskyy, a także prof. Jan Rychlik z praskiego Uniwersytetu Karola, którzy pełnili rolę moderatora lub referenta we wcześniejszych częściach konferencji.

Konferencję zorganizował Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski, we współpracy z Muzeum Śląskim w Görlitz i Uniwersytetem Ostrawskim, patronatem honorowym obrady objął prezydent Miasta Opola Arkadiusz Wiśniewski, natomiast patronat medialny nad konferencją sprawowały redakcje: „Nowej Trybuny Opolskiej”, opolskiego oddziału „Gazety Wyborczej”, Radia Opole oraz TVP Opole. Pokłosiem konferencji będzie publikacja pt. *Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie*, która ukaże się jesienią 2016 r.

Marek Mazurkiewicz